

tumultus» (si bé alhora amb matís més fort, que recorda el del poema rossellonès, 'renyina, bronquina'); i això deu ser ja el que veiem escrit per aquells mateixos anys pel baró de Maldà: «allò d'hom no entendre-s'hi ab tanta *broma* de gent que no deixarà d'ha-
ver-hi» (*Coll. de la B. Vida*, p. 126); en fi Lab. 1839
dóna ja l'acc. avui més corrent, com a familiar, «xansa; *zumba*, *chanza*, ludificatio; *fer broma*, divertir-se»; ex. de Bosch de la Trinxeria en el *DBal*.

En llengua castellana són també acepcions de ben recent aparició, car la de «chanza» no apareix fins a la fi del segle XVIII (González Castillo) i la de 'gatzara, diversió' no es registra fins al segon quart del S. XIX, mentre que abans es troba 'cosa pesada' [Percivale, 1599, Oudin, Covarr., *DAut.*] i 'home pesat' [princ. S. XVII, Quevedo, Tirso]; possiblement un ex. isolat de 'broma pesada' o 'burla' en un text de c. 1530 (però caldria suposar que hi ha una alteració per omissió de *no*, i de tota manera resta dubtós).

Avui en castellà el sentit de 'contrarietat, molèstia més o menys desagradable i nociva' s'ha mantingut a Amèrica (a l'Argentina, Sud de Xile, Perú, Venezuela, P. Rico) i sobretot en el derivat *embromar* «fastidiar, dañar, perjudicar» a les Antilles (Fdo. Ortiz, *Catauro de Cubanismos*, p. 209) així com a l'Argentina i les altres repúbliques ja esmentades, i 'fer perdre el temps' a Xile, Perú i Mèxic. En portuguès, on el sentit de 'broma, burleta' només és castellanisme fronterer (Alentejo i Rio Grande do Sul), no es coneixen sinó les accs. antigues: brasiler *embromar* 'ajornar amb falòrnies algun afer', *embromação* 'mentida, falòrnia', Portugal *broma* 'home estúpid' (així en el Minho) i com a adjectiu 'grosser, ordinari' (Moraes).

Resulta clar, doncs, que tant en cast. i port. com en català el sentit inicial fou dins la noció àmplia de 'broma pesada', 'cosa pesada i digna de desaprovació'. Sobre la manca de proves que hagin existit en castellà accs. com 'guisat empedreït' o «mazacote de cascajo» (que semblen haver estat merament inventades per justificar una falsa etimologia) i per a més documentació sobre la qüestió en castellà, veg. *DCEC* s. v.

En canvi la pesadesa dels vaixells atacats per la broma —mollusc que corca la fusta de les naus— és un fet, car l'aigua s'infiltrava en les galeries obertes per la bestiola, i el vaixell esdevenia pesant i tardà en la navegació, com ens expliquen el *DAut.* i molts historiadors d'Índies, com Fz. de Oviedo (c. 1535), que ens relata com «los navíos estaban ya muy *bromados* e facían mucha agua»; en Fernán López de Yanguas (1520-40) el mot apareix generalitzat en un sentit com el de 'corc que ataca la fusta o escorça d'un arbre' (¿o 'corc de vaixell que ataquí els peixos?'): «y porque el invierno ni el sol no carcoma / los árboles verdes con yelos o llamas, / dióles cortezas, y a peces escamas, / con que se defiendan de fuegos y *broma*» (U. Cronan, *Teatro Esp. del S. XVI*, i *RFE* IV, 24).

En català no tinc testimonis antics directes del mot *broma* per al mollusc o corc de la nau [1868, *SLit Costa*]; però en castellà es troba ja en la forma *broma*

l'a. 1504, i en A. Bernáldez († 1513) apareix en una variant *bruma*, que podria ser resultat d'una ultracorreció de *broma* català (a causa de la consciència que el cat. *broma* correspon al cast. *bruma* 'boira'); car el castellà a penes tenia vocabulari nàutic a l'Edat Mitjana i ells n'aprengueren la major part dels nostres navegants; per la mateixa raó és possible que siguin manlleus del català, més que del castellà, els exemples que es troben del nom d'aquest mollusc en la forma *bruma* en italià del S. XVI (un cas en Zaccaria, l'*Elem. Ib. n. li. it.*) i el sard *bruma* (ML. Wagner, *ASNSL* CLX, 235, *RDR* IV, 133).¹ Altrement *bruma* variant de *broma* 'corc de vaixell' fou el punt de partida de l'important derivat castellà *abromar* 'aclaparar' i *brumar* 'capolar' (aquest ja en el *Quixot* II, 53, ed. Rdz. Marín VII, 316).

DERIV.: *Bromada* 'gran broma' [escrs. Renaix.]. *Bromar* 'atacar (un buc)', 'burlar-se' val. *Bromejar*; *bromejador*. *Bromesc* [«el caràcter festiu y *bromesch* dels valencians», MGadea, *Terra del Xè* I, 174]. *Brometa* (*DBal.*). *Bromista* [S. XIX, *AlcM*]. *Embromar* [escr. Renaix.].

CPT.: Del gr. βρωμα 'aliment': *Bromatologia* [1868, *SLitCosta*].

¹ Hi ha també un sic. i cagliarità *bromu* «polmone marino» (*Rom.* XLIV, 115), i un «*bromum*: sordem maris» en una glossa llatina (*CGL* V, 272.25; Loewe *Prodromus*, 80) (aquest, però, no és gaire segur que sigui això, car el grec *bromus* 'pudor' apareix també en algunes glosses llatines, cf. *CGL* VI, 153).

Bromadora, V. *bromera* *Bromall*, *bromallós*, *bromar*, V. *broma* *Bromargirita*, *bromat*, V. *brom* *Bromatologia*, V. *broma* II *Bromequera*, V. *bromera* *Bromeig*, *bromejar*, V. *broma* II *Bromeliàcies*, V. *brom* II

BROMERA, 'escuma espessa', i dialectalment *broma* id., mots en els quals han vingut a confondre's i sumar-se amb *brom* (variant de *VORM* 'fluix morbós de la mucosa nasal') els mots *BROMA* I (en el sentit de 'boira espessa') i *BROMA* II (en el sentit de 'cosa pesada o escòria que afecta la fusta i altres coses'); el matís de matèria espessa característic d'aquesta *broma* o escuma es nota especialment en els seus derivats *embromat* 'afectat per un excés morbós de mucositat' i *esbromadora* 'culler per separar l'escuma d'un brou espès o d'un metall en fusió'. □ 1.ª doc.: *bromera*, 1575; *bromadora* per 'esbromadora' ja en docs. catalans i aragonesos dels Ss. XIV i XV.

En el *ThPu.* d'OPou (1575) ja es nota el matís d'escuma espessa' o 'escuma de matèries humanes, animals o orgàniques', perquè parla del senglar «que llança *bromera* per la boca: ore spumantii» (p. 58) i després l'enumera en la llista de les «suziedats» (entremig de *rovellar-se* i *pòsit*), «escuma o *bromera*: spuma», «cosa que té *bromera*: spumosos» (p. 231). No és encara a la major part dels lèxics anteriors al català modern, només Lacav. (1695) recull (amb grafia *u* oriental) «*brumera* o escuma», i en dóna com a ex.